

A modern filológia feladatai a Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusa után

KÖPECZI BÉLA

A feladatok, amelyekről szó lesz, nem újak, de a Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusának határozatai élesebb fényt vetnek rájuk, s egyik-másik megoldását sürgetőbbé is teszik.

A kongresszus megállapította, hogy a szocializmus teljes győzelmének egyik legfőbb feltétele a szocialista kultúra erőteljesebb kibontakozása. A kulturális színvonal emeléséhez elengedhetetlenül hozzátartozik, hogy jobban tájékozódjunk külföldön, a külföldi nyelvi és irodalmi kultúrákban is. A modern filológiával foglalkozók eddig is sokat tettek a különböző népek irodalmának népszerűsítésében és a nyelvtanulás kiterjesztésében. Tanulmányok, kézikönyvek, nyelvkönyvek születtek, s méltán elmondhatjuk, hogy a modern filológia művelői sohasem háritották el maguktól az ismeretterjesztés feladatait. A külföld iránti érdeklődés növekedése és a tájékozódás sürgető szüksége megkívánja azonban, hogy a jövőben még tervszerűbbé tegyük az ismeretterjesztő munkát. Szükség van pl. világirodalom-történeti kézikönyvre, az egyes népek irodalmának összefoglaló ismertetésére, a nagy írók munkásságát bemutató művekre, a különböző irányzatokról szóló tájékoztatókra, újabb szótárakra és nyelvkönyvekre. Erőinket fel kell tehát mérnünk és hosszabb távú tervet kell összeállítanunk a kiadókkal és más intézményekkel együtt.

Az általános kulturális felemelkedésen belül a Magyar Szocialista Munkáspárt kongresszusa azt tűzi ki célul, hogy a szocialista kultúrát bontakoztassuk ki. Ez a modern filológia vonatkozásában annyit jelent, hogy a külföldi irodalmak közül különösen nagy figyelmet kell fordítanunk a szocialista irodalomra. Eddigi tapasztalataink azt bizonyítják, hogy viszonylag kevés tudományos kutató foglalkozik a szovjet irodalom és a népi demokratikus országok irodalmának kérdéseivel. Itt az alapvető feladat az volna, hogy bővítsük a kutatógárdát, gondoskodjunk az utánpótlásról, s ezzel párhuzamosan szervezzük meg a már most is dolgozó kutatók munkáját. De nemesak a szovjet és népi demokratikus irodalmak jelentik a világ szocialista irodalmát, hanem a kapitalista országokban is találkozunk szocialista jelenségekkel. A jövőben nagyobb gondot kell fordítanunk az ilyen jelenségek felismerésére és népszerűsítésére is.

A VIII. kongresszus foglalkozott a békés egymás mellett élés és az ideológiai harc összefüggésének kérdésével. Ebben a vonatkozásban még marxista körökben is elterjedtek olyan nézetek, hogy a békés egymás mellett élés politikájából valamiféle ideológiai szélsémd következik. A kongresszus felhívta a figyelmet arra, hogy az „ideológiában nincs békés egymás mellett élés” és itt nem használható az a jelszó sem, hogy „aki nincs ellenünk, az velünk van”. „Ellenséges minden elmélet, amely nem maxista—leninista, mert az ideológiá-

kat nem lehet összekeverni, összehétközíteni." Nálunk a kapitalista világ még sok maradványa tovább él, s ezeket táplálják a nyugatról érkező polgári áramlatok is. Ezek az áramlatok általában nem tiszta filozófiai formájukban jelentkeznek, hanem sokkal inkább művészi-irodalmi köntösben.

Kulturális politikánk szakított azzal a dogmatikus koncepcióval, amely az egész XX. századi polgári irodalmat teljes egészében elítélte, s ezen belül nem tett különbséget haladóbb és dekadens jelenségek között. Az elmúlt években kiadtuk a mai polgári irodalom különböző irányzatainak jellegzetes műveit az esetben, ha azok tükrözték a kapitalista társadalom valóságát és művészileg is értéket jelentettek. Ezek az írások általában valamely harmadikutas ideológiát sugalmaztak, de legtöbbször csak áttételesen, s a művészi megformálás általában szemléletileg is túllép az író világnézetén. Ezt a gyakorlatot úgy hiszem, helyes folytatni, viszont nem lehet belenyugodni abba, hogy az ilyen művek megjelentetését nem kíséri megfelelő kritika. A különböző elő- és utószavak és recenziók eddig inkább azt próbálták megmagyarázni, miért kell egyik vagy másik munkát kiadni vagy bemutatni, s elkendőzték a szemléletbeli ellentmondásokat. Ez az álláspont tarthatatlan. Ismerjük el valamely mű tényleges értékeit, de ideológiailag ne alkudjunk meg! De nemcsak egyes műveknél merül fel ilyen probléma, hanem polgári irányzatok értékelésével kapcsolatban is. A Kafka, Joyce, Musil nevével jelezhető áramlat kérdéseit pl. még távolról sem tisztázta a marxista irodalomelmélet. A modern filológia mindezekben a vonatkozásokban nagy segítséget nyújthatna abban az ideológiai offenzívában, amelyet a Magyar Szocialista Munkáspárt meghirdetett.

Közismert, hogy a szocialista realizmus régi dogmatikus feldolgozásainak felülvizsgálása folyamatban van, s hogy sok fontos kérdés e tekintetben is más megfogalmazást kíván. A modern filológia magyar művelői részt vehetnének az itthon és külföldön folyó szocialista realizmusról való vitákban, s elősegíthetnék egyes elméleti kérdések megvilágítását is. Nálunk az irodalomelméleti munka meglehetősen elmaradott, s ebben — véleményem szerint — szerepe van annak is, hogy az egyes kutatók vizsgálódási köre szűk, gyakran nem látják vagy nem keresik a nemzetközi összefüggéseket. A magyar irodalmi vitákban felmerülnek bizonyos szemléletbeli, irányzati vagy műfaji problémák, s néha úgy tűnik, mint hogyha ezek csak speciálisan magyar jelenségek volnának. Még mindig kísért irodalomtudományi kutatásainkban a provincializmus s egy bizonyos fajta marxistára festett nacionalizmus. Mindennek jó ellenszere volna a világirodalmi összefüggések feltárása, amely nemcsak az irodalomelméletet segítené, hanem a magyar irodalom fejlődését is szolgálná. Ilyen értelemben a modern filológia éppúgy mint az irodalomelmélet, közvetlen kapcsolatba kerülne kulturális életünk és ezen belül különösen a magyar irodalom helyzetével és e helyzet-felvetette problémákkal. Véleményem szerint a modern filológia csak így felelhet meg annak a feladatnak, amelyet a kongresszus általában a társadalomtudományok művelői számára megjelölt, s amely a jelen esetben abban foglalható össze, hogy a szocialista építést kell támogatni a kultúra területén, és harcolni kell az antimarxista ideológiák ellen.

E feladatokat csak akkor tudjuk megvalósítani, ha világosan látjuk a modern filológia helyzetét Magyarországon, és ha megtesszük a szükséges intézkedéseket a hibák kiküszöbölésére. A kongresszus határozatai felhívják a figyelmet a tudomány tervszerű fejlesztésére s rámutatnak arra, hogy a gyorsabb előrehaladást e téren gátolja a szellemi és anyagi erők szétaprózottsága,

gyakran célszerűtlen felhasználása, a konzervativizmus, a szubjektivizmus, a tudomány irányításának hibái és az elavult szervezeti formák. Ez áll a mi tudományainkra is. A modern filológia művelői nálunk jórészt egyetemi tanszékeken dolgoznak, s az oktatók még idejük húsz százalékát sem tudják tudományos munkára fordítani. A tudományos kutatás összefogására nincs megfelelő szervezeti keret, hiszen az Irodalomtörténeti Intézetben megszűnt a világirodalmi osztály, s a Modern Filológiai Munkabizottság a szervezeti munka elvégzésére nem alkalmas. A folyóiratok sem tudják ellátni a szervezési jellegű feladatokat. Nagyon fontos kérdés tehát az, hogy gazdát találjunk a modern filológiai kutatások tervezésére és szervezésére.

Problémát jelent a kutatói utánpótlás is. Említettük, hogy különösen a szovjet irodalom és a népi demokratikus országok irodalmának kutatására nincs megfelelő kutatógárdánk. Foglalkozni kellene azzal a gondolattal, hogy különösen egyes tanszékeken növeljék a gyakornokok számát. Az utánpótlás megszervezése szempontjából sokat tehet az Irodalomtörténeti Társaság Modern Filológiai Szekciója is, amely az e tudományágakkal foglalkozó tanárokat a jövőben igyekszik összefogni és munkájukat támogatni. A modern filológiai kutatás fejlesztése megkívánja azt is, hogy különösen a fiatalok módot találjanak a külföldi eredmények megismerésére, és megfelelő kapcsolatokat létesítsenek az ottani tudományos fórumokkal. Ennek érdekében bővíteni kellene a tanulmányutak lehetőségeit és a külföldi konferenciákon, kongresszusokon való részvételt.

A Modern Filológiai Munkabizottság elhatározta, hogy megvizsgálja a modern filológia különböző ágainak helyzetét, s az előbb felsorolt feladatokat és problémákat tekintetbe véve javaslatot tesz az illetékes tudományos és oktatási szerveknek a megfelelő intézkedések megtételére. Meggyőződésünk, hogy a békés egymás mellett élés politikája és az ideológiai harc növelte a modern filológia jelentőségét a magyar tudományos, sőt az egész kulturális életben, s szükséges, hogy ráirányítsuk a figyelmet e tudományágak viszonylagos elmaradottságára.